

УДК 371.147:811.111

Тетяна Ларіна

ПІДСИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ МОВНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

У статті розглядається питання загальної характеристики лексичної компетенції, її складових, цілей та етапів формування у студентів початкового етапу мовної спеціальності, пропонуються підсистеми вправ для її формування. Автор публікації зосереджує увагу на критеріях класифікації вправ, визначення яких є необхідною умовою для побудови підсистеми вправ.

Ключові слова: лексична компетенція, підсистема вправ, лексичні навички говоріння.

Модернізація сучасного освітнього процесу пов'язується із піднесенням рівня володіння іноземними мовами на якісно новий рівень. У першу чергу це стосується покращення комунікативної компетенції, основу якої складає лексична база студентів та вміння оперувати нею. Засвоєння лексичної складової іншомовного спілкування завжди визначалося стрижневим компонентом навчання мови. Попри загального визнання пріоритетності цього завдання, саме лексична компетенція викликає труднощі у тих, хто опановує мовою, з одного боку, оскільки вимагає тривалої роботи над лексикою, а з іншого, у викладачів, які мають так організувати роботу над лексичним матеріалом, щоб зробити її якомога ефективнішою, забезпечивши автоматизацію використання навички. Більш того, саме вчитель має створити умови для постійного використання учнями набутої лексики, її оновлення, інтеграції та подальшого повторення.

Формування іншомовної лексичної компетенції розглядалося у працях таких вітчизняних і зарубіжних учених, як: В. О. Артемов, Л. В. Банкевич, І. М. Берман, А. Є. Боковня, Н. Г. Вишнякова, Ю. В. Гнаткевич, О. Ю. Долматовська, С. М. Степащенко, О. Б. Тарнопольський, С. П. Шатілов, R. Carter, R. Ellis, R. Gairns, D. Gardner, M. Lewis, N. Schmitt та ін. Були досліджені прийоми розкриття значень іншомовних слів, проаналізовано дію лексичного механізму в різних видах мовленнєвої діяльності; розроблено типи та види вправ для навчання термінологічної лексики; визначено критерії й описано процедуру відбору лексичних одиниць для формування словника-мінімуму.

Не зважаючи на досить ґрунтовну розробленість проблеми формування лексичних навичок говоріння англійською мовою, постійне

оновлення лексики мови, урахування диверсифікованого студентського контингенту створює умови для подальшого пошуку удосконалення засвоєння лексики, продовження розробки підсистеми вправ, які б забезпечували якісне опанування лексичної компетенції студентами початкового рівня мовних спеціальностей. Мета статті – представити підсистему вправ для формування лексичної компетенції у студентів початкового рівня мовних спеціальностей.

Надамо визначення основних понять дослідження. Лексична компетенція (ЛК) розглядається фахівцями як здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та лексичної усвідомленості. Отже, ЛК включає у себе знання, навички та вміння, необхідні для здійснення комунікації, де під знаннями розуміємо як лексичні одиниці, так і словосполучення, а в окремих випадках, і речення. Проте, основу лексичної компетенції складають навички, які розглядаються як дії з мовним матеріалом, доведені до автоматизму внаслідок вправління, а вміння як здатність здійснювати мовленнєву діяльність в умовах міжкультурного іншомовного спілкування на основі здобутих знань і навичок, повністю зосереджуючись на смислі висловлювання, а не на мовних засобах [2, с. 311].

Навички, необхідні для сприймання та розуміння інформації в усному та писемному мовленні, розглядають як рецептивні навички, які будуються на механізмі впізнавання, диференціації, ідентифікації лексичного явища. Для репродуктивної мовленнєвої діяльності необхідно формувати автоматизацію навичок виклику необхідної лексичної одиниці із довготривалої пам'яті, її правильне відтворення, сполучення з іншими одиницями.

Відтак, процес формування лексичної компетенції відбувається у три етапи:

- 1) етап семантизації лексичних одиниць та створення орієнтовної основи для наступного формування лексичних навичок;
- 2) етап автоматизації дій студентів з лексикою на рівні слова, словосполучення та понадфразовому рівні;
- 3) етап автоматизації дій студентів з лексичними одиницями на текстовому рівні [1, с. 23].

Якість формування іншомовної лексичної компетенції обумовлюється системою відповідних вправ. Під вправою ми, услід за Л. С. Пановою [2, с. 312], розуміємо спеціально організоване у навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення. Система вправ передбачає послідовність та логічний порядок подання матеріалу, з урахування принципу наростання складності завдання, узгодженості із попередньо засвоєним матеріалом, що забезпечує формування навичок та вмінь. Для

створення афективної системи вправ необхідно визначити критерії їх відбору. Створюючи підсистеми вправ, ми опиралися на класифікацію вправ, яка була запропонована С. Ніколаєвою і Н. Склярєнко, серед яких головними критеріями виступають: спрямованість вправи на прийом або видачу інформації; комунікативність; характер виконання; участь рідної мови; місце виконання [3, с. 4].

Розглянемо детальніше організацію роботи з формування лексичної компетенції у студентів 1 курсу з теми «Місто. Орієнтація у місті». Мета першого етапу – забезпечити процес семантизації слова, що забезпечується виконанням переважно рецептивних, рецептивно-репродуктивних, мовних й умовно-комунікативних вправ. Семантизація і первинне закріплення лексичного матеріалу здійснюються у процесі виконання вправ на підстановку, тлумачення та осмислення понять, пошук дефініцій. Формулювання комунікативних інструкцій, установка на мимовільне запам'ятовування ЛО під час їх неодноразового повторення у нових комбінаціях, варіювання навчального оточення під час парно-групової роботи з коментування і тлумачення мовних явищ сприятиме оволодінню лексикою. Другий етап представлений системою вправ, спрямованих на формування репродуктивних навичок говоріння, на створення фразової, понад фразової єдності. Наступний етап представлений вправами на розвиток діалогічного та монологічного мовлення.

Наведемо приклади таких вправ, які можуть бути використані на вибір викладача в залежності від потреб студентів [4, с. 365].

Приклад 1. Мета: навчити студентів заповнювати пропуски у реченнях, що ілюструють семантику ЛО, відповідними словами.

Інструкція: **Fill in the correct word using active vocabulary.**

1. I'm afraid we won't be able to have a look at that ... place. We have ... of time.
2. I can hardly believe that such a woman can ... this business.
3. This ... building is ... visiting. A lot of outstanding people spent their time here.
4. She confessed that the tour ... so much that she didn't ... spending so much time on it.
5. Try not to ... the lectures. You are sure to ... it.

Приклад 2. Мета: навчити студентів перефразувати, інтерпретувати інформацію, користуючись активною лексикою.

Інструкція 1: **Paraphrase the following sentences using active vocabulary.**

1. We didn't feel sorry that we had visited that place. There was much to see there.
2. I advise you not to skip her lectures. You will be sorry.
3. Though they followed the given directions they were afraid to go past the place.

4. She couldn't find bread and salt in the house and had to go to the grocery.

5. While doing the town we accidently met the group of veterans.

Інструкція 2: **Prove that the following statements are true or false.**

Use the conversational formulas of agreement and disagreement.

1. Going on an excursion is the best way to see the town.

2. There is nothing like doing the city alone.

3. It's not worth taking a guide, as it's very boring.

4. Residential areas can't impress tourists.

5. All tourists are interested in ancient architecture.

Приклад 3. Мета: створити мовні ситуації для активізації формування репродуктивних навичок говоріння на базі використання лексичних одиниць з теми «Орієнтування у місті».

Інструкція 1:

A. Choose the place. Look at the map and describe its location. Let the others guess the place. Use the propositions from the box.

next to, behind, at the corner, opposite, between, a long way from, not far from

Model: This place is next to the cinema opposite the art gallery in Tulip Street.

Park	Rose Lane 	Supermarket 		Car park	Art gallery	Lilac Lane 	Theatre 	Bus station
		Chestnut Street						
		Sports center	Hair dresser's	Cinema	Hotel		Restaurant	Police station
Café	Bank		Gift and Souvenir shop	Department store 	Travel agency			
Tulip Street								
Book shop		School	Library	Chemist's	Medical Center		Museum	Church

B. Are the statements true or false?

1. The church is opposite the bookshop.

2. The museum is in the same street as the school.

3. The restaurant is opposite the theatre next to the sports centre.

4. The police station is at the corner of Lilac Lane.

C. Do you have these places in your town? Where are they?

Інструкція 2:

A. Read the instructions given by a passer-by and follow his directions on the map. Name the destination.

Ok. Here we are at the bus station. Go straight ahead as far as the traffic lights, cross the street and take the first turning on the left, go past the hotel and

gift and souvenir shop and take the first turning on the right. It's next to the bank opposite the library.

B. Work in pairs. You are at the bus station.

Student A: Choose a place you want to go to. Ask Student B for directions.

Student B: Look at the map and give student A directions.

Model:

<i>Excuse me,</i>	<i>where's the ... can/could you tell me the way to the ... how do I get to the ...</i>	<i>please?</i>
-------------------	---	----------------

C. Work in pairs. You are at the bus station in your town.

Student A: Choose a place you want to go to. Ask Student B for directions.

Student B: Give student A directions.

Інструкція 3:

A. Do these words describe city life or country life? Fill in the chart.

block of flats, skyscraper, thoroughfare, avenue, lane, rush hours, museum, exhibition, recreation park, theme park, car park, traffic jam, city-dweller, commuter, traffic fumes, environmentally friendly, downtown, fresh air, hill, underground, cottage, smog, barn, crime, noise, violence, offices.

	city life	country life
Buildings		
Transport		
Entertainment		
Features		

B. Using the ideas from the chart speak about the peculiarities of city/country life.

Інструкція 4: **Put the lines of the dialogue in the correct order.**

– Personally I really enjoy my privacy as I wouldn't like anyone to interfere in my own business.

– What are you talking about! One can be bored to death when nothing goes on from one week to the next. A city is another matter, you can always entertain yourself: go to a disco or a cinema, visit museums or galleries, go in for any kind of sports or whatever!

– Don't say you have spent a fortnight in the middle of nowhere seeing nothing and no one...

Інструкція 5: **What advantages and disadvantages of living in the city/village are mentioned in the dialogue? Arrange them into two columns.**

Формування лексичної компетенції завершується комунікативними вправами, під час виконання яких студенти мають розв'язати комунікативну завдання, яке передбачає розвиток вмінь діалогічного та монологічного мовлення.

Приклад 4. Мета: розвивати вміння говорити з теми «Місто».

Інструкція 1: Work in pairs. Speak on the following advantages and disadvantages. Decide which column they belong to.

Model: I'm sure you'll agree with me that the entertainment is an advantage of living in the city, as it gives opportunity to enjoy yourself watching a film or an event, going in for sports.

Інструкція 2: Two people have a talk in the street. One of them wants to find the way to the place (the square, the local museum, the market place, the nearest Chemist's, etc.) he needs.

Інструкція 3: Two people do the town. They share their impressions.

Інструкція 4: Your friend invites you to spend a weekend at her/ his native place. Find out why it is worth doing.

Інструкція 5: Write a letter to your friend in which invite him/her to your native town and give the detailed instruction how to get to your house.

Активізація формування лексичної компетенції відбувається за умови виконання студентами великої кількості лексично спрямованих вправ, на її постійне використання та систематизацію. У статті представлено лише частина вправ, спрямованих на розвиток, головним чином, репродуктивних навичок говоріння.

Отже, у статті розглянуто загальну характеристику іншомовної лексичної компетенції, визначено етапи її формування, представлено приклади вправ для формування лексичної компетенції з теми «Місто. Орієнтування у місті».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гринюк Г. А. Етапи формування іншомовної комунікативної компетенції у студентів економічних спеціальностей / Г. А. Гринюк, О. Ю. Семенчик // Іноземні мови. – 2006. – № 2. – С. 22–27.
2. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах / [Л. С. Панова, І. Ф. Андрійко, С. В. Тезікова та ін.]. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 328 с.
3. Склярєнко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Склярєнко // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 3–8.
4. Практичний курс англійської мови : навч. посіб. для студентів I курсу денного відділення факультету іноземних мов / кол. авторів під керівн. О. М. Таран. – Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. – 447 с.